

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

МОТА АНДРІЙ ФЕДОРОВИЧ

УДК 342.951:351.746.1 (477)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ
ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького Адміністрації Державної прикордонної служби України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
Остапенко Олексій Іванович,
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка», професор кафедри адміністративного та інформаційного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Курило Володимир Іванович,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права;

доктор юридичних наук, професор
Петков Сергій Валерійович,
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, директор Департаменту регіональних представництв;

доктор юридичних наук, доцент
Ігонін Руслан Владиславович,
Національне агентство з питань запобігання корупції, керівник Департаменту з питань запобігання політичній корупції.

Захист відбудеться «28» жовтня 2019 року о 9.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.
Автореферат розісланий «27» вересня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Поступ людства опинився під впливом міграційної ситуації з її цивілізаційними перевагами і проблемами, які стоять перед органами влади багатьох країн. Для України проблеми міграції є актуальними в силу намагання її інтегрування в Європейський простір, що зумовлює створення ефективного механізму державного регулювання дозволених переміщень населення. Суттєві негативні політичні, економічні, соціальні зміни на сучасному етапі українського державотворення вимагають розробки і впровадження комплексних організаційно-правових заходів для реагування на існуючі форми нелегальної міграції населення. Діяльність органів охорони державного кордону стала невід'ємною складовою міграційної політики, яка гарантує свободу пересування та спрямована на протидію негативним міграційним проявам.

Значна частина правової системи держави, що пов'язана із забезпеченням міграційного благополуччя має дискусійний за змістом науковий супровід правового регулювання відносин у сфері міграції та практики розв'язання завдань з протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужба України). Відбувається зміна ідеології використання прикордонних формувань на здійснення правоохоронної діяльності. Це відповідає євроінтеграційним прагненням України, є важливою частиною співробітництва з Європейським Союзом у сфері міграції, притулку, управління кордонами та зобов'язує застосовувати в регулюванні міграційних потоків юридичні важелі.

Аналіз правового регулювання протидії нелегальній міграції свідчить про необхідність застосування у межах доцільності й раціональності масиву матеріальних і процесуальних норм, сформованих та адаптованих до міжнародно-правових актів, які регламентують проведення прикордонного контролю, співробітництво з прикордонних питань, застосування примусових заходів до мігрантів чи осіб, які надають їм послуги, здійснення реадмісії та прикордонно-представницької роботи. Серед означених оперативно-службових завдань Держприкордонслужби України мають місце прогалини управлінського характеру, відсутнє законодавче закріплення її необхідних повноважень, що пов'язані з діяльністю в частині протидії нелегальній міграції.

Науково-теоретичним підґрунтям роботи стали загальні теоретичні і практичні положення, розроблені відомими вченими-адміністративістами: В. Б. Авер'яновим, Ю. П. Битяком, І. Л. Бородіним, І. П. Голосніченком, Є. В. Додіним, А. І. Єлістратовим, М. І. Єропкіним, Р. В. Ігоніним, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюком, А. П. Ключніченком, Л. В. Ковалем, В. І. Курилом, Б. М. Лазаревим, Д. М. Лук'янцем, Н. Р. Нижник, М. І. Смоковичем, Г. Й. Ткач, О. С. Фроловим, О. І. Харитоновою, А. П. Шергіним, В. А. Юсуповим.

З'ясування особливостей адміністративно-правового регулювання у сфері міграції, зокрема державного впливу на міграційні процеси, діяльності з протидії міграційним правопорушенням й застосування заходів примусу до іноземців та осіб без громадянства проводилося з урахуванням робіт О. О. Бандурки, С. І. Браткова, І. К. Василенка, В. В. Зуй, В. К. Колпакова, С. Ф. Константінова, О. В. Кузьменко, О. А. Малиновської, С. О. Мосьондза, В. І. Олефіра, В. І. Палька, О. І. Піскуна, А. В. Платонова, Ю. І. Римаренка, О. І. Савченка, І. І. Серової, В. М. Снігура, Н. П. Тиндик, С. Б. Чеховича та інших науковців.

Сучасні правові дослідження, серед яких слід виділити праці В. Л. Зьолки, М. О. Короля, Ю. Б. Курилюка, Р. М. Ляшука, Б. М. Марченка, М. М. Михеєнка, В. В. Половнікова, Л. В. Серватюк, С. І. Царенка, Т. О. Цимбалістого, В. О. Хоми, В. В. Чумака містять важливі наукові висновки і результати про діяльність органів державної влади в контексті захисту територіальної цілісності, недоторканості кордонів, відповідальності за порушення правил несення прикордонної служби, адміністративно-правового забезпечення діяльності прикордонних підрозділів та режимів у прикордонному просторі. Історичні аспекти становлення органів, призначених для охорони державного кордону, проаналізовано в наукових працях Л. В. Бородича, М. І. Кабачинського, Б. О. Моці, М. П. Плахотного.

До вивчення проблем профілактики злочинів і адміністративних правопорушень, з'ясування їх причин та умов, подолання віктимності і латентності протиправної поведінки зверталися у різні часи такі вчені, як Г. А. Аванесов, С. В. Албул, А. М. Бабенко, В. В. Голіна, Б. М. Головін, О. М. Гумін, О. М. Джу́жа, А. Е. Жалінський, А. П. Закалюк, В. С. Канцір, О. М. Литвак, В. П. Лозбяков, А. П. Мозоль, Ю. С. Назар, В. Ф. Оболенцев, Т. Є. Огнєв, О. І. Остапенко, С. В. Петков, Д. В. Рівман, А. Б. Сахаров, О. В. Серих, В. О. Туляков, О. С. Шляпочніков тощо.

Роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців утворили теоретичну основу для пошуку нових шляхів вивчення природи, змісту, структури міграційних правовідносин, розробки теоретико-методологічних і практичних підходів щодо вирішення міграційних проблем, вироблення науково обґрунтованих рекомендацій у частині формування міграційної політики та забезпечення прикордонної безпеки в Україні. Однак залишаються не дослідженими сучасні аспекти протидії нелегальній міграції, особливості залучення до цієї правоохоронної діяльності органів і підрозділів охорони державного кордону, їх процесуальної участі у справах про міграційні правопорушення. Ці та інші причини, що характеризують наявні проблеми у сфері протидії нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України, обумовили вибір теми і проведення її науково-практичного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Стратегії розвитку Держав-

ної прикордонної служби, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1189-р від 23 листопада 2015 року та відповідає вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року (ст. 3). Визначена проблематика дослідження узгоджується з Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затвердженими постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького: «Методичне забезпечення діяльності органів Державної прикордонної служби України щодо дотримання прав іноземців при здійсненні адміністративних процедур» (213-0014 I), «Адміністративно-правовий механізм реалізації міжнародних угод України про реадмісію» (214-0006 I «Реадмісія») та «Ідентифікація невстановлених осіб – порушників законодавства в прикордонній сфері» (216-0038 I).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в аналізі теоретичних і практичних аспектів протидії нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України, а також у виробленні науково-теоретичних підходів для розв'язання міграційних проблем. Вказаній меті підпорядковано вирішення таких *завдань*:

- з'ясувати історичний аспект становлення повноважень органів охорони державного кордону України у протидії нелегальній міграції;

- охарактеризувати правову регламентацію протидії нелегальній міграції в Україні та особливості участі в цій діяльності органів Держприкордонслужби України;

- розкрити розуміння нелегальної міграції та окреслити коло протиправних діянь, пов'язаних з нею, протидію яким віднесено до компетенції органів Держприкордонслужби України;

- визначити стандарти Європейського Союзу щодо протидії нелегальній міграції, які можуть бути застосовані для вдосконалення правового регулювання діяльності органів охорони державного кордону України;

- обґрунтувати організаційно-правові засади діяльності Держприкордонслужби України як суб'єкта протидії нелегальній міграції;

- встановити особливості функціонування системи місць тимчасового тримання нелегальних мігрантів у Держприкордонслужбі України та режимних заходів, що запроваджуються в них;

- уточнити місце органів Держприкордонслужби України у взаємодії з іншими суб'єктами протидії нелегальній міграції;

- охарактеризувати особливості адміністративного примусу, що застосовується Держприкордонслужбою України у протидії нелегальній міграції;

- розглянути процесуальний порядок реалізації повноважень органами Держприкордонслужби України у протидії нелегальній міграції;

- з'ясувати причини та умови, що сприяють нелегальній міграції, проти-дію якій віднесено до компетенції органів Держприкордонслужби України;
- визначити заходи профілактичного впливу з протидії нелегальній міграції, що застосовуються в охороні державного кордону.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері оперативно-службової діяльності органів Держприкордонслужби України при реалізації повноважень з протидії нелегальній міграції.

Предметом дослідження є практика протидії нелегальній міграції ор-ганам Держприкордонслужби України.

Методи дослідження. Достовірність отриманих результатів та висно-вків відповідно до визначеної мети і завдань забезпечується використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів наукового пізнання, що станов-лять методологічну основу дисертаційного дослідження. За допомогою загал-ьнонаукового діалектичного методу досліджено правове регулювання у сфері міграції і охорони державного кордону, здійснення адміністративно-процесуальних повноважень у справах про порушення нелегальних мігран-тів (*підрозділи 1.2, 2.1, розділ 3*). Системний аналіз сприяв визначенню неле-гальної міграції як багатоаспектного асоціального явища, виокремленню причин і умов, які його детермінують, характеристики профілактичної діяль-ності, спрямованої на подолання таких детермінант, а також системи місць тимчасового тримання нелегальних мігрантів і взаємодії між суб'єктами протидії нелегальній міграції (*пункт 2.2.2, підрозділи 1.3, 2.3, 4.1, 4.3*). Ме-тоди класифікації та групування застосовано для диференціації міграційних правопорушень, заходів адміністративного примусу і запобіжних заходів, що застосовуються органами охорони державного кордону (*підрозділи 1.3, 3.1, 3.3, 4.2, 4.3*). Логіко-семантичний метод забезпечив поглиблення понятійно-го апарату й обґрунтування нових категорій для використання в нормотвор-чій діяльності (*пункт 2.2.3, підрозділи 1.3, 1.4, 3.1, 3.4, розділ 4*). Застосуван-ня порівняльно-правового методу дало змогу встановити соціальну зумовле-ність протидії нелегальній міграції в різних суспільно-політичних умовах охорони державних кордонів інших держав у співставленні з вітчизняним досвідом відповідної правоохоронної діяльності (*підрозділи 1.1, 1.4, 3.4, 4.3*). Формально-юридичний метод спрямовано на дослідження нормативних джерел і виявлення недоліків чинного законодавства України, яке регулює протидію нелегальній міграції, та вироблення пропозиції щодо його вдоско-налення (*пункти 2.2.3, 4.1.2, підрозділи 1.2, 1.3, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2*). На підставі соціологічного та статистичного методів узагальнено дані про мі-граційні процеси, здійснено співставлення результатів юридичної практики й аналіз емпіричної інформації, пов'язаної з темою дисертаційного досліджен-ня (*пункти 2.2.1, 2.2.3, підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, розділ 4*).

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони Ук-раїни, інші нормативно-правові акти, які регулюють протидію нелегальній

міграції, а також законодавчі акти Європейського Союзу та окремих країн у вказаній сфері.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали судової практики, адміністративно-юрисдикційної діяльності органів охорони державного кордону, статистичні дані, результати анкетування 968 військовослужбовців і працівників Держприкордонслужби України та інтерв'ювання 65 громадян третіх країн, реадмісованих з країн Європейського Союзу в Україну.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у науці адміністративного права фундаментальним дослідженням діяльності Державної прикордонної служби з протидії нелегальній міграції на основі міжнародно-правових актів, сучасного національного законодавства у міграційній сфері та практики його застосування в охороні державного кордону України.

Найбільш важливими з-поміж теоретичних положень, висновків і практичних пропозицій, що сформульовані в дисертаційній роботі та відповідають вимогам наукової новизни, є такі:

вперше:

– поняття «нелегальна міграція» з урахуванням його ознак визначено як об'єкт протидії, що містить сукупність протиправних діянь різних за ступенем суспільної небезпеки та шкоди, колом суб'єктів, які їх можуть вчиняти шляхом незаконного перетинання державного кордону, або під час протиправного перебування на території України. Комплексне розуміння нелегальної міграції як асоціального явища правової дійсності покладено в основу класифікації адміністративно-караних міграційних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції Держприкордонслужби України з поділом на дві групи. Перша – це делікти, які безпосередньо є нелегальною міграцією, оскільки вчиняються іноземцями або особами без громадянства і полягають у незаконному в'їзді та перебуванні на території України. До другої групи слід віднести проступки, які сприяють вчиненню нелегальної міграції і є порушеннями міграційного законодавства або порушеннями у сфері охорони державного кордону;

– сформульовано розуміння протидії нелегальній міграції, як діяльності, що визначає призначення Держприкордонслужби України і передбачає здійснення системи заходів, спрямованих на подолання нелегальної міграції шляхом профілактики і боротьби з нею, та надання допомоги і захисту особам, які постраждали у процесі міграційних правопорушень;

– у складі Держприкордонслужби України запропоновано виокремити організаційні структури протидії нелегальній міграції, а саме: органи загальної компетенції, які створені для виконання завдань з охорони державного кордону, прикордонного контролю, оперативно-бойової діяльності; підрозділи, спеціально призначені для протидії нелегальній міграції – оперативно-розшукові органи й підрозділи у справах іноземців та адміністративного провадження;

– аргументовано виділення в системі адміністративного примусу, спрямованого на безпосередню протидію нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України: заходів щодо примусового видалення з країни (недопущення на територію країни) нелегального мігранта (потенційного нелегального мігранта); заходів, що розраховані на інший результат (покарання, припинення тощо). Заходи щодо усунення можливості перебування на території держави небажаної особи характеризує виражена міграційна спрямованість – примусове переміщення такої особи за межі держави або недопущення її в'їзду в державу, що вирізняє їх серед інших заходів адміністративного примусу і дає підстави вживати термін «адміністративно-міграційний примус»;

– запропоновано методологічні підходи і засоби проведення ідентифікації нелегальних мігрантів, які виявляються органами Держприкордонслужби України шляхом використання адміністративно-правового механізму із специфічним нормативно-правовим регулюванням (норми міжнародного та національного права) і колом уповноважених суб'єктів (персонал підрозділів прикордонного контролю, по роботі з іноземцями та адміністративного провадження). Відповідно до положень національного законодавства та практики оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України виділено два види ідентифікації нелегальних мігрантів: ідентифікаційна діяльність, яка відбувається в пунктах пропуску через державний кордон України або контрольних пунктах в'їзду–виїзду із спрямованістю на попередження в'їзду на територію України небажаних осіб; ідентифікація, що має постделіктний характер і пов'язана з припиненням незаконного стану – перебування на території держави нелегального мігранта;

– обґрунтовано систему форм профілактики правопорушень у діяльності Держприкордонслужби України з протидії нелегальній міграції, яка передбачає процесуальний та оперативно-службовий блоки. Форми процесуального блоку профілактики нелегальної міграції характеризуються впливом на правопорушення, який має превентивне значення, а також спрямованістю на відновлення порушеного стану. Оперативно-службові форми профілактики нелегальної міграції розраховані на попередження правопорушень, а також їх виявлення для забезпечення відповідної процесуальної реакції;

удосконалено:

– визначення і процедуру правового застосування наявних стандартів Європейського Союзу щодо протидії нелегальній міграції в охороні державних кордонів, а також форм і методів правоохоронної діяльності європейських прикордонних органів;

– теоретико-правові аспекти розуміння системи місць тимчасового тримання в Держприкордонслужбі України та елементів режиму, який у них запроваджений для забезпечення безпеки утримання затриманих осіб, виходячи з необхідності їх локалізації;

– підходи у застосуванні поняття «реєстрація» для аналізу дозвільно-примусових повноважень органів охорони державного кордону і як необхідного елементу опису адміністративних проступків у міграційній сфері;

– зміст повноважень Держприкордонслужби України у провадженнях про застосування примусового повернення та примусового видворення іноземців й осіб без громадянства. Доведено, що посадові особи органів охорони державного кордону повинні мати повноваження в частині застосування примусового повернення чи видворення нелегального мігранта за межі країни. Обґрунтована доцільність юрисдикційної діяльності адміністративних судів з прийняття рішень у такій категорії справ на основі оцінки правомірності перебування мігранта на території країни;

– теоретичне обґрунтування нелегальної міграції як асоціального фонових явища, що провокує і створює деліктні детермінанти для вчинення інших суспільно небезпечних правопорушень;

– дискусійну за змістом і реалізацією систему заходів профілактики нелегальної міграції відповідно до їх соціальної спрямованості на міжнародному, національному та прикордонному рівнях;

набуло подальшого розвитку:

– відображення призначення діяльності прикордонних органів в історичні періоди, що передували незалежності України як військових формувань з окремими повноваженнями в здійсненні міграційного контролю. Еволюційний розвиток правового регулювання протидії нелегальній міграції зумовив створення Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу спеціального призначення;

– розуміння механізму правового регулювання протидії нелегальній міграції в Україні, яке відображає взаємообумовленість впливу юридичних норм на правовідносини у сфері міграції та забезпечення прикордонної безпеки. За змістом міграційне законодавство та законодавство про державний кордон включає три типи документів, що стосуються протидії нелегальній міграції: регульовальні, правоохоронні та організаційні;

– тлумачення управлінського та процесуального характеру взаємодії Держприкордонслужби України з іншими правоохоронними органами щодо протидії нелегальній міграції, а також залучення військових формувань з правоохоронними функціями, окремих громадян, їх об'єднань як додаткового ресурсу в захисті й охороні державного кордону;

– положення про удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення органами Держприкордонслужби України провадження у справах про адміністративні правопорушення нелегальних мігрантів та його взаємозв'язок з адміністративним судочинством;

– застосування поняття «реалізація міжнародних угод» як такого, що най-більш зрозуміло й повно характеризує діяльність Держприкордонслужби України в процедурах реадмісії (прискореної, транзитної) і передбачає

здійснення органами охорони державного кордону взаємодії, юрисдикційних та забезпечувальних повноважень;

– пропозиції щодо нормативного закріплення спеціальних підстав звільнення від адміністративної відповідальності визначених категорій осіб відповідно до віктимних особливостей нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції Держприкордонслужби України;

– характеристика суб'єктивних і об'єктивних чинників, які впливають на латентність нелегальної міграції залежно від умов діяльності органів Держприкордонслужби України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – для подальшого вивчення загальних і спеціальних питань удосконалення протидії нелегальній міграції (*акт впровадження в освітній та науково-дослідній діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького від 20 лютого 2019 р. № 100/45*);

– *сфері правотворчості* – для удосконалення чинного адміністративного і міграційного законодавства України (*акт про впровадження Адміністрації Держприкордонслужби України від 8 січня 2019 р. № 1203/0/3-19-Вх; лист про впровадження Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин від 4 березня 2019 р. № 04-28/17-150 (43404)*);

– *навчальному процесі* – під час організації освітньої діяльності та викладання навчальних дисциплін адміністративно-правового циклу, а також обміну досвідом з підготовки методичних матеріалів та проведення навчальних занять (*акт впровадження в освітній та науково-дослідній діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького від 20 лютого 2019 р. № 100/45; акт о внедрении в деятельность факультета внутренних войск Военной академии Республики Беларусь от 28 ноября 2018 г.; акт о внедрении в деятельность Международного университета «Международный институт трудовых и социальных отношений» (Белоруссия, г. Минск) от 11 декабря 2018 г.*);

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності органів і підрозділів охорони державного кордону (*акт про впровадження Адміністрації Держприкордонслужби України від 8 січня 2019 р. № 1203/0/3-19-Вх*).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Положення і висновки, що викладені в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором особисто. У співавторстві з М. І. Кабачинським і М. П. Недюхою опубліковано наукову статтю «Regulatory and legal control over the enforcement proceedings conducted by the bodies of the

State Border Guard Service of Ukraine in the cases of illegal migrants' administrative offenses», в якій дисертанту належать положення про виділення трьох груп нормативно-правових актів, що регламентують провадження у справах про адміністративні правопорушення нелегальних мігрантів, протидію яким віднесено до компетенції органів Держприкордонслужби України, взаємозв'язок такого провадження з адміністративним судочинством та застосування адміністративного законодавства як інструменту впливу на міграційну ситуацію. У співавторстві з А. А. Герц і М. П. Недюхою опубліковано наукову статтю «Детермінанти нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України», в якій дисертантом опрацьовано теоретичне обґрунтування нелегальної міграції як спеціального фонового явища, що може сприяти супутнім кримінальним правопорушенням і визначено співвідношення кількості затриманих та непропущених нелегальних мігрантів із кількістю виявлених органами Держприкордонслужби України злочинів, а також висновок про визначальний детермінуючий вплив морально-психологічних особливостей окремої людини, яка вдається до незаконного перетинання кордону або порушує встановлений міграційний режим. У співавторстві з Ю. Б. Василюком опубліковано тези доповіді «Особливості виконання рішень про притягнення до відповідальності перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень», в якій дисертантом запропоновано механізм стягнення штрафу в подвійному розмірі для забезпечення виконання постанов про накладення стягнень на міжнародних перевізників. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Дисертаційна робота обговорювалася та отримала позитивну оцінку на засіданні наукового семінару Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (протокол № 1 від 9 січня 2019 р.). Окрім цього, основні положення дисертації висвітлено в доповідях і повідомленнях на таких науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «*Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів*» (Київ, 28–29 квітня 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «*Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення*» (Львів, 7–8 квітня 2006 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Проблеми теорії та практики реалізації правоохоронних функцій в охороні державного кордону України*» (Хмельницький, 22–23 листопада 2007 р.); II, III і VIII Всеукраїнських науково-практичних конференціях «*Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*» (Хмельницький, 20 листопада 2009 р., 24 листопада 2010 р. і 10 грудня 2015 р.); Науково-практичній конференції «*Прикордонна служба в Україні: історія, сучасність і перспективи розвитку*» (Хмельницький, 12 травня 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конфере-

нції, присвяченій 15-й річниці прийняття Конституції України «*Конституційні засади державного управління та місцевого самоврядування в Україні*» (Хмельницький, 17 червня 2011 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «*Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*» (Хмельницький, 14–15 червня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «*Інтегроване управління кордонами*» (Хмельницький, 21–22 травня 2013 р.); 5-й науково-практичній конференції «*Обеспечение пограничной безопасности и охрана Государственной границы Республики Беларусь: теория и практика*» (Мінськ, 2015 р.); Всеукраїнському форумі вчених-адміністративістів «*Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»*» (Запоріжжя, 21 квітня 2016 р.); V Всеукраїнській науково-теоретичній Інтернет-конференції «*Правове регулювання переміщень населення (міграції, депортації, трансфери, проблеми біженців): історія і сучасність*» (Львів, 2016 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «*Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*» (Одеса, 12 жовтня 2016 р.); Міжнародній заочній науково-практичній конференції «*Актуальные проблемы обеспечения пограничной безопасности*» (Мінськ, 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*» (Хмельницький, 3 березня 2017 р.); II Всеукраїнської науково-практичній конференції «*Адміністративне право і процес: історія, сучасність, перспективи розвитку*» (Кривий Ріг, 24 березня 2017 р.); X Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України*» (Хмельницький, 2 листопада 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 25-річчю Гельсінського документа 1992 року «*Виклик часу перемін*» «*Захист прав людини і основоположних свобод як життєво важлива основа всеохоплюючої безпеки в Європі*» (Дніпро, 7 грудня 2017 р.); Всеукраїнській науковій конференції «*Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку*» (Одеса, 12 грудня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «*Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку*» (Харків, 14–15 березня 2018 р.); II Міжнародному науково-практичному симпозиумі «*Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*» (Івано-Франківськ, 16–17 березня 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «*Міжнародно-правовий захист прав трудящих мігрантів в контексті сучасної міграційної політики*» (Ірпінь, 25 жовтня 2018 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «*Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*» (Харків, 30 листопада 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «*Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України*» (Київ, 30 листопада 2018 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено в 52 наукових публікаціях, зокрема: в одноосібній монографії; в 26 наукових статтях, 21 з яких – у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України; в 5 статтях у періодичних іноземних виданнях (Республік Вірменії, Польщі та Чехії); у 25 тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що містять чотирнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, розміщеного на 73 сторінках (607 найменувань) та додатків на 55 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 519 сторінок, з них 367 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи протидії нелегальній міграції в сучасних умовах розвитку України» складається з чотирьох підрозділів, присвячених дослідженню сучасного стану наукового забезпечення і правового регулювання протидії нелегальній міграції.

Відповідно до положень *підрозділу 1.1 «Історіографія проблеми протидії нелегальній міграції органами охорони державного кордону»* простежується становлення прикордонних підрозділів, які виникли і діяли з воєнно-оборонним призначенням, їх залучення до виконання правоохоронних завдань (переважно для боротьби з контрабандою), зародження у військово-морському середовищі функцій прикордонного контролю та протидії транскордонним правопорушенням. Поступово органи охорони державного кордону організаційно увійшли до фінансово-митної системи держави, а згодом підпорядковувалися правоохоронним утворенням радянської влади. Практика примусових масових переселень населення із залученням таких органів у 40-х роках ХХ ст. мала жорсткий і протиправний зміст.

Встановлено, що за часів сучасної Української держави прикордонна служба отримала найширший обсяг адміністративно-юрисдикційної компетенції, яка стала частиною механізму протидії нелегальній міграції. За часів СРСР існували лише окремі повноваження прикордонників з міграційного контролю, що у співвідношенні із загальною нормативною регламентацією, формами та методами їх діяльності недостатньо відображали призначення органів охорони державного кордону.

У підрозділі 1.2 «Правове регулювання протидії нелегальній міграції в Україні» з урахуванням окремих елементів механізму правового регулювання розглянуто його особливості, виходячи з моделювання правовідносин легального перебування мігранта в державі та нормативних положень правоохоронного змісту, спрямованих на протидію нелегальній міграції. Встановлено основні тенденції правового регулювання з протидії нелегальній міграції в Україні та перспективи удосконалення юридичного впливу на міграційну сферу. З'ясовано взаємообумовленість впливу юридичних норм на правовідносини, що складаються у сфері міграції і забезпечення прикордонної безпеки, відповідно до чого міграційне законодавство й законодавство про державний кордон включає регулювальні (визначають модель легального в'їзду мігранта та перебування на території країни), правоохоронні (встановлюють відповідні правила поведінки, відповідальність і регламентують застосування інших примусових заходів у разі порушення міграційних норм) та організаційні (визначають компетенцію органів влади, які залучені в процес протидії нелегальній міграції) нормативно-правові акти.

Підрозділ 1.3 «Нелегальна міграція як об'єкт протидії органами Державної прикордонної служби України: поняття та зміст» присвячено дослідженню сутності і змісту нелегальної міграції, виходячи з наукових поглядів на незаконні переміщення населення і визначення протиправності міграційних діянь. Логіко-семантичний порівняльний аналіз норм міжнародного права та українського законодавства підтверджує закономірність визначення міграції нелегальною, якщо вона здійснюється в порушення встановлених правил, на відміну від термінів «нерегульована міграція», «недокументована міграція» чи «міграція без дозволу», що передбачають спонукання державних органів до певної діяльності з врегулювання статусу мігранта, який протиправно опинився на території держави.

Відповідно до загальнотеоретичного підходу в дослідженні масових асоціальних явищ нелегальна міграція розглядається як об'єкт впливу, що відображає її гносеологічне значення і співвідношення з діяльністю уповноваженого органу (посадової особи). У такому розумінні нелегальна міграція становить суспільну небезпеку і шкоду в сукупності всіх протиправних форм та отримує самостійне юридичне навантаження. На основі встановлення видових ознак та аналізу юридичного складу здійснено класифікацію адміністративних міграційних деліктів, протидію яким віднесено до компетенції Держприкордонслужби України і виділено дві групи таких правопорушень. Перша – це делікти, які вчиняються іноземцями або особами без громадянства і полягають у незаконному в'їзді та перебуванні на території України. Друга – це проступки, які сприяють вчиненню нелегальної міграції і є порушеннями міграційного законодавства або порушеннями у сфері охорони державного кордону. Запропоновано врахувати класифікацію деліктів, пов'язаних з нелегальною міграцією для структурування особливої частини законодавства про адміністративну від-

повідальність, відповідно до чого ці протиправні діяння можуть бути виокремлені серед адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління та об'єднані в окремому структурному підрозділі з відповідною назвою – «Адміністративні проступки в сфері міграції та охорони державного кордону».

Підрозділ 1.4 «Стандарти Європейського Союзу щодо протидії нелегальній міграції та їх адаптація до умов охорони державного кордону України» відображає порівняльно-правове дослідження протидії нелегальній міграції в охороні державних кордонів у різних суспільно-політичних формаціях. Аналізується значення для української державності досвіду організації прикордонної служби та подолання міграційної кризи в Європейському Союзі. Європейська спільнота сформувала основоположні підходи до регулювання процесів міграції, що передбачають поєднання принципів гуманності та ефективності в охороні державних кордонів. Стандарти Європейського Союзу щодо протидії нелегальній міграції охарактеризовано, виходячи із змісту основоположних актів цього регіонального утворення, що гарантують простір для вільного пересування осіб у взаємозв'язку із заходами контролю зовнішніх кордонів, надання притулку й імміграції. Також проаналізовано стандартизовані правила Шенгенського кодексу кордонів 2016 року, Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2008/115/ЄС, Регламентів (ЄС) № 1987/2006 і № 767/2008, що стосуються протидії нелегальній міграції, забезпечення прикордонної безпеки, затримання і повернення нелегальних мігрантів, візової діяльності, використання правоохоронної інформації.

Акцентовано увагу на інтегрованому управлінні кордонами, спрямованому на реалізацію політики впливу Європейського Союзу в міграційній сфері через консолідовану позицію держав-членів, використовуючи їх засоби і ресурси, а також нові організаційно-правові форми та методи. Така ідеологія охорони кордонів становить основу імплементації європейських стандартів у програмних документах, які визначають концептуальні засади діяльності Держприкордонслужби України відповідно до потреби диференціації функцій і повноважень прикордонних органів залежно від ситуації на тій чи іншій ділянці кордону.

Розділ 2 «Органи Державної прикордонної служби України як суб'єкти протидії нелегальній міграції» складається з трьох підрозділів і присвячений комплексному аналізу адміністративно-правових основ системно-структурної побудови органів та підрозділів Держприкордонслужби України, а також їх взаємодії з іншими суб'єктами протидії нелегальній міграції.

У підрозділі 2.1 *«Правові засади діяльності Державної прикордонної служби України з протидії нелегальній міграції»* здобувач аргументує тезу про те, що, протидіючи нелегальній міграції, Держприкордонслужба України виконує своє державне призначення. Правові засади такої діяльності проаналізовано ним, виходячи з положень Конституції та чинного законодавства Украї-

ни. Конституційно-правове регулювання діяльності органів охорони державного кордону простежується за трьома основними напрямками: встановлення статусу органу виконавчої влади, що призначений для виконання завдань із захисту державного кордону України; регламентація статусу особи, яка вступає в правовідносини з прикордонними органами; визначення об'єкту охорони – державного кордону.

Засади протидії нелегальній міграції органами охорони державного кордону передбачені у законодавстві, що переважно має адміністративно-правову природу і за авторською типологією складається з профілактичних, правоохоронних, правозахисних документів, а також документів програмного змісту. Підставою цієї позиції стало припущення про складові діяльності з протидії нелегальній міграції: профілактика нелегальної міграції, боротьба з нею та захист прав нелегальних мігрантів.

Підрозділ 2.2 «Організаційні структури протидії нелегальній міграції у складі Державної прикордонної служби України» складається з трьох пунктів.

У пункті 2.2.1 «Органи і підрозділи Державної прикордонної служби України, призначені для протидії нелегальній міграції» зазначається, що модель здійснення охорони державного кордону правоохоронним органом спеціального призначення з функціями прикордонного контролю і протидії нелегальній міграції відповідала умовам, що існували на момент його створення та отримала своє стратегічне підтвердження в теперішній політико-правовій ситуації. Конститується, що системно-структурна побудова Держприкордонслужби України забезпечує здійснення контролю в пунктах пропуску через державний кордон України та його охорону поза такими пунктами. Охарактеризовано адміністративно-правовий статус органів (підрозділів), відповідно до чотирирівневої системи управління прикордонною службою, кожен із елементів якої залучений до процесу протидії нелегальній міграції на основі визначених завдань та особливостей функціонування.

З урахуванням законодавчо визначеної системи управління Держприкордонслужби України в її складі виокремлено організаційні структури протидії нелегальній міграції: органи, які створені для виконання завдань з охорони державного кордону, прикордонного контролю, оперативно-бойової діяльності і боротьба з міграційними правопорушеннями лише частково визначає їх призначення; підрозділи, спеціально призначені для протидії нелегальній міграції – оперативно-розшукові органи й підрозділи в справах іноземців та адміністративного провадження. Запропоновано уніфікувати застосування в законодавстві, зокрема, адміністративно-процесуальному, термінів «територіальний орган», «орган охорони державного кордону», «підрозділ» тощо.

Відповідно до положень пункту 2.2.2 «Місяця тимчасового тримання нелегальних мігрантів у Державній прикордонній службі України» у кон-

тексті здійснення адміністративного затримання нелегальних мігрантів проаналізовано систему місць тимчасового тримання в Держприкордонслужбі України, що організована в органах та підрозділах, безпосередньо призначених для охорони державного кордону – прикордонних загонах та відділах прикордонної служби. Наголошується на утриманні особи, затриманій в адміністративному порядку у спеціально призначеній для цього установі, що є не менш важливою гарантією дотримання її прав, ніж підстави, строки та оформлення такого затримання. Відповідно до положень актів Міністерства внутрішніх справ й Адміністрації Держприкордонслужби України визначено позитивний та негативний аспекти використання спеціально обладнаних для цих цілей приміщень (пунктів тимчасового тримання і спеціальних приміщень), що відповідно передбачає підстави для поміщення затриманих осіб чи заборону такого поміщення.

У пункті 2.2.3. *«Режим тримання нелегальних мігрантів у місцях, визначених Державною прикордонною службою України»* порядок і правила тримання нелегальних мігрантів розглядається як складова міграційного режиму, запровадженого в місцях тимчасового тримання для безпеки утримання затриманих осіб, виходячи з необхідності їх локалізації, відповідно до нормативно-правової регламентації, здійсненої переважно на відомчому рівні з урахуванням міжнародних стандартів прав людини. Поняття режиму тримання нелегальних мігрантів розглянуто у широкому та вузькому значеннях. Широкий підхід передбачає режим у місцях тимчасового тримання, що охоплює всі аспекти функціонування подібних приміщень (будівель), зокрема просторово-технічні параметри, а також правовий статус персоналу підрозділів тримання, затриманих і деяких інших осіб. У вузькому розумінні режимні правила розраховані на регламентацію порядку перебування нелегальних мігрантів, пропуску та перебування в місцях тимчасового тримання інших осіб, а також забезпечення дотримання особовим складом органів (підрозділів) охорони державного кордону прав і свобод затриманих осіб.

До елементів режиму тримання нелегальних мігрантів у місцях, визначених Держприкордонслужбою України віднесено мету застосування, режимні правила, організаційно-правовий механізм забезпечення їх дотримання, а також відповідальність за порушення режимних норм.

Відповідно до положень *підрозділу 2.3 «Взаємодія органів Державної прикордонної служби України з іншими суб'єктами протидії нелегальній міграції»* отримало подальший розвиток тлумачення управлінського і процесуального характеру взаємодії Держприкордонслужби України з іншими правоохоронними органами щодо протидії нелегальній міграції, а також залучення військових формувань з правоохоронними функціями, окремих громадян та їх об'єднань як додаткового ресурсу в захисті державного кордону. Взаємодіючи органи охорони державного кордону мають можливість реалізувати юрисдикційні повноваження як реакцію на дії нелегальних мігрантів та осіб, які організують або сприяють незаконному перетинанню кордону.

Окреслено територіальний масштаб взаємодії щодо протидії нелегальній міграції, координатором якої в прикордонному просторі виступає Держприкордонслужба України. На загальнодержавному рівні, що передбачає взаємодію на території всієї країни, координацію такої діяльності здійснює Міністерство внутрішніх справ України, що підтверджено через нормотворчу практику останнього часу. Констатується, що скоординованість діяльності шляхом визначення взаємодії органів (підрозділів), призначених для виконання різних завдань на державному кордоні, дає можливість поєднати процесуальну компетенцію одного органу з організаційними силами та засобами іншого.

Розділ 3 «Адміністративна юрисдикція органів Державної прикордонної служби України у протидії нелегальній міграції» складається з чотирьох підрозділів, в яких проаналізовано юридичну природу адміністративно-примусових заходів, що застосовуються органами Держприкордонслужби України в протидії нелегальній міграції, а також сучасний стан правової регламентації їх адміністративно-процесуальної діяльності у справах про міграційні правопорушення.

Відповідно до положень *підрозділу 3.1 «Адміністративний примус як засіб протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України»* адміністративний примус у діяльності Держприкордонслужби України охарактеризовано з урахуванням методологічних засад обов'язковості застосування примусових заходів, їх гуманізації та обумовленості правовою регламентацією й публічним інтересом. Здійснено тлумачення поняття «реєстрація» як основи для розуміння дозвільно-примусових повноважень органів охорони державного кордону і необхідного елементу опису адміністративних проступків у міграційній сфері. Норми, які визначають порушення правил перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, запропоновано переглянути відповідно до застосування реєстрації під час перетинання державного кордону чи на території країни як аналог пропуски.

Установлено, що адміністративний примус передбачає: заходи, спрямовані на безпосередню протидію нелегальній міграції і заходи, що забезпечують таку правоохоронну діяльність. У кожному з цих системних груп можуть бути віднесені способи примусового впливу, що мають попереджувальний, припинювальний, відновлювальний або процесуальний ефект (результат). Аргументовано доцільність виділення в системі адміністративного примусу, спрямованого на безпосередню протидію нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України, по-перше, заходів щодо примусового видворення з країни (недопущення на територію країни) нелегального мігранта (потенційного нелегального мігранта) та, по-друге, заходів, що розраховані на інший результат (покарання, припинення тощо). Заходи, спрямовані на усунення можливості перебування на території держави небажаної особи, характеризує виражена міграційна спрямованість. Зроблено

теоретичний висновок про їх самостійність і можливість позначення з використанням терміну «адміністративно-міграційний примус».

Визначено основні характеристики затримання, що є заходом адміністративного примусу для забезпечення першочергової реакції на факт нелегальної міграції: міжнародно-правова регламентація обов'язку його застосування органами Держприкордонслужби України; поширення в адміністративному судочинстві у справах, пов'язаних із перебуванням іноземних громадян і апатридів на території України; встановлення альтернативності застосування у зв'язку із тривалими строками затримання нелегальних мігрантів.

Адміністративно-примусова діяльність з протидії нелегальній міграції забезпечувального змісту пов'язується із використанням загальних та екстраординарних заходів. Загальні заходи примусу характеризуються досягненням процесуальних та службових завдань, що не передбачає впливу на фізичну недоторканість особи. Екстраординарними, винятковими вважаються силові заходи Держприкордонслужби України щодо нелегальних мігрантів, застосування яких запропоновано узгодити з підставами, визначеними міграційним законодавством.

У підрозділі 3.2 «Здійснення органами Державної прикордонної служби України провадження у справах про адміністративні правопорушення нелегальних мігрантів» проаналізовано законодавчу практику, спрямовану на врегулювання процесуальної діяльності Держприкордонслужби України в протидії нелегальній міграції, та встановлено дві основні тенденції, що характеризують її: взаємозв'язок двох видів адміністративних проваджень – адміністративного судочинства та провадження у справах про адміністративні правопорушення; адміністративне законодавство продовжує використовуватися як інструмент впливу на міграційну ситуацію. Зроблено теоретичний висновок про недоцільність регулювати адміністративні провадження у справах нелегальних мігрантів одним нормативним актом (об'єднувати їх), оскільки вони забезпечують досягнення різних завдань – покарання правопорушника і судовий контроль у процесі його видворення із держави.

Виділено та досліджено три групи нормативно-правових актів, що регламентують провадження у справах про адміністративні правопорушення нелегальних мігрантів, протидію яким віднесено до компетенції органів і підрозділів охорони державного кордону: концептуальні акти; нормативно-правові акти, що регламентують статус прикордонної служби та її окремих структурних елементів; процесуальні акти, які передбачають участь прикордонної служби в протидії правопорушенням. Установлено призначення відомчих актів, за допомогою яких адаптовано до умов оперативно-службової діяльності органів та підрозділів охорони державного кордону вимоги Кодексу України про адміністративні правопорушення, й інших законів про адміністративну відповідальність. Обґрунтовано пропозиції щодо нормативно-правової регламентації: використання додаткових джерел доказів у провадженні у справах про адміністративні право-

порушення; забезпечення виконання постанов про накладення адміністративних штрафів відповідно до Закону України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень», а також узгодження його положень з кодифікованими нормативно-правовими актами, що містять процесуальні норми; виконання органами (підрозділами) охорони державного кордону постанов судів про адміністративні арешти нелегальних мігрантів.

У підрозділі 3.3 *«Порядок та умови застосування примусового повернення і примусового видворення іноземців (осіб без громадянства) органами Державної прикордонної служби України»* повноваження органів Державної прикордонної служби України в адміністративних провадженнях щодо застосування примусового повернення та примусового видворення іноземців й осіб без громадянства визначено юрисдикційними відповідно до їх процесуальної природи. Вони також є взаємообумовленими, оскільки рішення про примусове повернення приймається з метою забезпечення подання позову до адміністративного суду про примусове видворення з України. Виходячи з аналізу статистичних даних і процесуальних документів адміністративних судів, ставиться під сумнів практика прийняття рішення про примусове повернення, що передуює зверненню до адміністративного суду про примусове видворення, зважаючи на те, що органи Держприкордонслужби України змушені вдаватися до використання таких повноважень навіть тоді, коли вони безпосередньо не забезпечують належний результат – позбавлення нелегального мігранта можливості подальшого перебування на території держави. Оскільки вирішення питання про застосування примусового видворення належить до компетенції адміністративних судів, рекомендаціями для них повинно бути прийняття рішень у такій категорії справ на основі оцінки правомірності перебування мігранта на території країни, а не тільки виключно оцінки дій суб'єкта владних повноважень, який ініціює таке видворення. Посадові особи органів охорони державного кордону повинні мати можливість застосовувати примусове повернення чи звертатися до адміністративного суду з позовною заявою про примусове видворення нелегального мігранта.

З'ясовано особливості діяльності органів і підрозділів Держприкордонслужби України з виконання рішень адміністративних судів про примусове видворення нелегальних мігрантів відповідно до завдань, які вирішуються на цій стадії. Виділяються загальні завдання, що покладаються на супровід, персонал якого не входить до складу прикордонних нарядів, а призначений для охорони іноземців і запобігання ухиленню від виконання рішення та специфічні завдання, що виконує прикордонний наряд у пункті пропуску, через який заплановано примусове видворення.

У підрозділі 3.4 *«Реалізація органами Державної прикордонної служби України міжнародних угод про реадмісію (приймання–передавання) осіб»* нормативно-правова база діяльності органів Держприкордонслужби України щодо здійснення реадмісії характеризується певною дуалістичністю правової

регламентації. Її основу складають двосторонні міжнародні угоди про реадмісію (приймання–передавання) осіб, імплементація яких здійснюється в актах адміністративного законодавства – законах і підзаконних, у тому числі відомчих нормативних актах. Регулювання діяльності стосовно практичного втілення угод про реадмісію має адміністративно-правовий характер, що зумовлено необхідністю визначення повноважень компетентних державних органів та застосування заходів адміністративного примусу. Оперативно-службовою формою безпосереднього приймання або передавання осіб у процедурі реадмісії визначено прикордонно-представницьку діяльність, покладену на прикордонних представників, призначених зі складу Держприкордонслужби України. Встановлено, що поняття «реалізація міжнародних угод» є найбільш доцільним за своїм поясненням діяльності органів охорони державного кордону в процедурах реадмісії (прискореної і транзитної) на засадах взаємодії з іншими уповноваженими на цій дії органами.

Розділ 4 «Профілактика нелегальної міграції органами Державної прикордонної служби України» складається з трьох підрозділів, у яких системно проаналізовано профілактичний напрям протидії нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України.

Підрозділ 4.1 «Причини та умови нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України» поділяється на три пункти.

У пункті 4.1.1 *«Загальна характеристика детермінації нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України»* на основі співвідношення кількості затриманих та непропущених нелегальних мігрантів із кількістю виявлених органами Держприкордонслужби України злочинів обґрунтовано значення нелегальної міграції як спеціального фонового явища, що може сприяти супутнім суспільно небезпечним правопорушенням. Відповідно до загального розуміння про причини переміщень населення, обставини, що «спонукають до міграції» або «притягують міграцію», однаково оцінюються в механізмі поведінки мігрантів, що підтверджується результатами соціологічного дослідження позиції персоналу органів забезпечення та охорони державного кордону. Резюмується, що визначальний детермінований вплив спричиняють морально-психологічні особливості окремої людини, яка вдається до незаконного перетинання кордону або порушує встановлений міграційний режим.

У пункті 4.1.2 *«Віктимність правопорушень, пов'язаних з нелегальною міграцією, протидію яким віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України»* віктимність нелегальних мігрантів досліджується як категорія, що вимагає реакції посадових осіб Держприкордонслужби України, оскільки вона є чинником, зумовленим небезпекою протиправних транскордонних переміщень. Міграційні процеси, в тому числі нелегальні, розглядаються як небезпека переважно потенційно, з певним ступенем імовірності.

сті, оскільки не існує безпосереднього зв'язку між незаконним в'їздом на територію держави чи перебуванням там і заподіянням у результаті цього мігрантом шкоди якій-небудь жертві. Запропонована віктимологічна оцінка нелегальної міграції розширює розуміння цього негативного явища, в порівнянні з його суто нормативним змістом. Її небезпека пов'язується із торгівлею людьми, що зазвичай має транскордонний характер, незаконним переправленням осіб через державний кордон способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи. У зв'язку з цим, ефективний механізм протидії нелегальній міграції повинен передбачати гуманітарну та профілактичну складову, зважаючи на вразливість міграційного правопорушника.

Пункт 4.1.3 «Латентність правопорушень, пов'язаних з нелегальною міграцією, протидію яким віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України» відображає дослідження латентності нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції Держприкордонслужби України. Для визначення її запропоновано брати показники виявлених і облікованих адміністративних деліктів, пов'язаних з незаконним в'їздом та перебуванням на території країни мігрантів із урахуванням кількісних характеристик імміграційних потоків. Проаналізовано положення законодавства про адміністративну відповідальність, міграційного законодавства та відомих нормативно-правових актів, що регламентують обов'язки посадових осіб органів охорони державного кордону щодо внесення інформації про факт перетинання державного кордону до відповідних баз даних як нормативної основи обраних показників.

З'ясовуються суб'єктивні й об'єктивні чинники прихованих міграційних порушень залежно від умов діяльності органів охорони державного кордону. Прихованість міграційних правопорушень обумовлюється переважно природною людською потребою, оскільки інформацією про вчинені порушення володіють самі правопорушники та причетні особи. Нелегальні мігранти, зважаючи на свої наміри, налаштовані приховати незаконне перетинання державного кордону та нелегальне становище.

У підрозділі 4.2 *«Ідентифікація нелегальних мігрантів, які виявляються органами Державної прикордонної служби України»* проведено дослідження діяльності, спрямованої на встановлення осіб, які вчиняють незаконні міграційні переміщення. Ідентифікація, що проводиться органами охорони державного кордону для досягнення такого результату, характеризується як адміністративно-правовий механізм із специфічним нормативно-правовим регулюванням (норми міжнародного та національного права), колом відповідних суб'єктів (персонал підрозділів прикордонного контролю, по роботі з іноземцями та адміністративного провадження), методами проведення (біометричний контроль, перевірка документів, психологічне спостереження, запити до дипломатичних представництв або консульських установ).

На підставі положень національного законодавства та практики оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України встановлено два види ідентифікації нелегальних мігрантів. До першого виду віднесено ідентифікаційну діяльність, яка відбувається в пунктах пропуску через державний кордон України або контрольних пунктах в'їзду–виїзду під час здійснення прикордонного контролю. Інший вид ідентифікації, що здійснюється органами охорони державного кордону, вважається постделіктним і пов'язаним з припиненням незаконного стану – перебування на території держави нелегального мігранта.

Запропоновано визначити на рівні закону повноваження органів охорони державного кордону України з проведення ідентифікації іноземців та осіб без громадянства, що забезпечить можливість збору первинної персональної інформації про нелегального мігранта. Окремі форми та методи ідентифікації можуть бути регламентовані на рівні відомчого нормативно-правового документа, який деталізує вказане повноваження шляхом визначення окремих елементів адміністративно-правового механізму ідентифікації: локальних актів регулювання; органів, підрозділів та посадових осіб, відповідальних за ідентифікацію; способів, які вони можуть застосовувати в процесі ідентифікації; оформлення результатів ідентифікаційної діяльності; особливості контролю за її здійсненням.

У підрозділі 4.3 «Сутність і системна характеристика профілактики нелегальної міграції органами Державної прикордонної служби України» профілактика нелегальної міграції розглядається як масштабна діяльність, що охоплює комплекс різноманітних заходів, зумовлених динамікою міграційних процесів, зміною їх структури та інтенсивності, неоднорідністю детермінуючих чинників міграції, зокрема нелегальної, а також множинністю суб'єктів, які здатні здійснювати запобіжний вплив. Здійснено характеристику діяльності, спрямованої на недопущення, локалізацію чи ліквідацію причин і умов, що породжують або сприяють нелегальній міграції шляхом системно-структурного аналізу заходів попередження правопорушень, які проводяться на міжнародному, національному та прикордонному рівнях. Проведено аналіз прикордонного співробітництва на основі диференційованого підходу в охороні кордонів, що передбачає використання різних моделей оперативно-службової й оперативно-бойової діяльності Держприкордонслужби України та взаємодіючих органів залежно від зовнішньої і внутрішньої, геополітичної, соціально-економічної, міграційної, деліктної ситуації.

Відповідно до запропонованих методологічних підходів розрізняються рівні профілактичної діяльності та види профілактичних заходів (загальна і спеціальна профілактика), що можуть здійснюватися на певному рівні у попередженні нелегальної міграції. Загальна профілактика нелегальної міграції не обмежується загальнодержавними заходами, а пов'язується в першу чергу з діяльністю міжнародного характеру, спрямованою на встановлення балансу між країнами в їх соціально-економічному розвитку. Спеціальнопрофілактичною спрямованістю попередження негативних міграційних про-

явів характеризуються засоби діяльності, що застосовуються на різних рівнях міжнародного співробітництва, організації державної влади та місцевого самоврядування, самоорганізації населення і за активної участі окремих громадян. Більшість з цих засобів зосереджено у сфері діяльності Державної міграційної служби та Держприкордонслужби України відповідно до їх соціального призначення реалізації наступальної функції у протидії нелегальній міграції.

Спираючись на нормативні й теоретичні положення, а також практику запобігання адміністративним деліктам, форми профілактичної діяльності Держприкордонслужби України у протидії нелегальній міграції віднесено до двох основних блоків: процесуального (оперативно-розшукова діяльність, провадження у справах про адміністративні правопорушення, провадження щодо застосування примусового повернення, видворення та реадмісії іноземців чи осіб без громадянства) та оперативно-службового (прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-розшукова та інформаційно-аналітична діяльність, інженерно-технічний контроль, комплексні профілактичні заходи).

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове за змістом вирішення наукової проблеми щодо протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України в сучасних умовах інтегрованого управління кордонами та реалізації збалансованої міграційної політики.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано наступні наукові та прикладні висновки, пропозиції і рекомендації:

1. Теоретико-методологічні підходи до розв'язання проблеми протидії нелегальній міграції органами Держприкордонслужби України дають підстави вважати, що правове регулювання такої діяльності відображає вплив юридичних норм на діалектично взаємообумовлені правовідносини у сфері міграції та прикордонної безпеки. Аналіз статистичного матеріалу підтверджує об'єктивні закономірності контролю міграційної ситуації на основі забезпечення недоторканності державного кордону. В порівняльно-правовому аспекті встановлено поєднання принципів гуманності та ефективності в охороні кордонів, характерного для організаційно-правових перетворень у прикордонному менеджменті східно-європейських держав. Результати застосування соціологічних методів дослідження дали змогу визначити узагальнену інформацію про міграційні процеси, стан та особливості міграційних правопорушень, що виявляються в діяльності з охорони державного кордону, соціокультурні характеристики нелегальних мігрантів, детермінацію їх протиправної поведінки. Диференціація запобіжної діяльності та

профілактичних заходів у поєднанні з методом системного аналізу зумовлює виділення декількох рівнів профілактики нелегальної міграції, а також передбачає використання різних моделей оперативно-службової й оперативно-бойової діяльності Держприкордонслужби України.

2. Ретроспективний огляд діяльності прикордонних органів відображає їх призначення в історичні періоди, що передували незалежності України як військових формувань з окремими повноваженнями у здійсненні міграційного контролю. Практика використання органів охорони державного кордону в масових репресивних заходах, зокрема щодо примусового переселення населення з території різних держав, суперечила основним міжнародним документам про права людини. Розвиток правового регулювання протидії нелегальній міграції передбачає повноваження Держприкордонслужби України як правоохоронного органу спеціального призначення та виключає можливість її залучення для здійснення каральної діяльності щодо забезпечення примусових міграційних переміщень.

3. Формально-юридичний аналіз змісту міграційного законодавства та законодавства про державний кордон вказує на три типи документів, що стосуються протидії нелегальній міграції: регульовальні, правоохоронні, організаційні. Регульовальні нормативно-правові акти визначають модель легального в'їзду мігранта та перебування на території країни. Правоохоронні норми встановлюють відповідальність та регламентують застосування інших примусових заходів у разі порушення міграційних норм. Документи, що містять організаційні норми, визначають компетенцію органів влади, які залучені в процес протидії нелегальній міграції.

4. Протидія нелегальній міграції є однією з основних функцій Держприкордонслужби України, оскільки визначає її державне призначення і передбачає здійснення системи заходів, спрямованих на подолання нелегальної міграції шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги й захисту особам, які постраждали в процесі міграційних правопорушень.

5. Комплексне розуміння нелегальної міграції дає підстави для поділу адміністративних міграційних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції Держприкордонслужби України на дві групи. Перша – це делікти, які вчиняються іноземцями або особами без громадянства і полягають у незаконному в'їзді та перебуванні на території України. Відповідальність за ці діяння передбачена статтями 203, 203-1, 204-1, 204-2 та 204-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення. До другої групи слід віднести протиправні діяння, які сприяють вчиненню нелегальної міграції, і є або адміністративними порушеннями міграційного законодавства (ч. 4 ст. 185-3, статті 204, 205 – 206-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також ст. 1 Закону України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень»), або порушеннями у сфері охорони державного кордону (статті 185-10 і 202 Кодексу України про

адміністративні правопорушення). Доцільно врахувати класифікацію деліктів, пов'язаних з нелегальною міграцією для структурування особливої частини законодавства про адміністративну відповідальність. Перспективно ці протиправні діяння можуть бути виокремлені серед адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління та об'єднані в окремому структурному підрозділі з відповідною назвою – «Адміністративні проступки у сфері міграції та охорони державного кордону».

6. Стандарти Європейського Союзу щодо протидії нелегальній міграції в охороні державних кордонів доцільно визначати як закріплені в праві ЄС принципи, надбання (цінності), норми, критерії, форми та методи правоохоронної діяльності, що застосовуються на засадах поєднання гуманності та ефективності для регулювання діяльності органів прикордонного контролю з метою попередження незаконного в'їзду на територію будь-якої держави, в інтересах якої такий контроль здійснюється, а також відновлення порушеного таким в'їздом стану. Їх адаптація до умов охорони державного кордону України заснована на ідеології інтегрованого управління кордонами, яка передбачає диференціацію функцій і повноважень прикордонних органів залежно від ситуації на тій чи іншій ділянці кордону.

7. Органи та підрозділи Держприкордонслужби України (центральный орган управління, територіальні органи, органи охорони державного кордону та їх підрозділи) виконують завдання з протидії нелегальній міграції, для чого наділені різним за обсягом адміністративно-правовим статусом. Адміністрація Держприкордонслужби України реалізує зазначену функцію через три групи повноважень: управлінські, сервісні та правоохоронні. Правоохоронні повноваження та забезпечення їх здійснення підпорядкованими органами (підрозділами) визначають основний зміст діяльності цього центрального органу виконавчої влади. Регіональні управління як територіальні органи виконують переважно організаційно-розпорядчі завдання та координують діяльність підпорядкованих органів. Функції прикордонного контролю й охорони державного кордону поза пунктами пропуску інтегровані на рівні прикордонних загонів та відділів прикордонної служби, які наділені процесуальними повноваженнями щодо адміністративно-правової протидії нелегальній міграції.

8. Система місць тимчасового тримання у Держприкордонслужбі України організована відповідно до завдань цього правоохоронного органу спеціального призначення з протидії нелегальній міграції. Особи, затримані в адміністративному порядку, утримуються в спеціально обладнаних з цієї метою приміщеннях на двох низових рівнях – в органах та підрозділах, які безпосередньо призначені для охорони державного кордону. Нормативно-правова регламентація діяльності таких установ здійснена переважно у відомчих актах з урахуванням міжнародних стандартів прав людини. Міжнародні стандарти, що передбачають умови перебування мігрантів у місцях

несвободи, реалізуються через вимоги адміністративно-правових норм до уповноважених органів, окремих осіб та об'єктів. Практика їх застосування дає підстави вважати безпекову складову пріоритетною в забезпеченні режиму тримання затриманих осіб.

9. Застосування адміністративного примусу органами Держприкордонслужби України спрямовано на безпосередню протидію нелегальній міграції. Він охоплює, по-перше, заходи щодо примусового видворення з країни (недопущення на територію країни) нелегального мігранта (потенційного нелегального мігранта) та, по-друге, заходи, що розраховані на інший результат (покарання, припинення тощо). Заходи, спрямовані на усунення можливості перебування на території держави небажаної особи, характеризує виражена міграційна спрямованість – примусове переміщення такої особи за межі держави або недопущення її в'їзду в державу. Саме це відрізняє їх серед інших заходів адміністративного примусу і дає підстави вживати термін «адміністративно-міграційний примус».

10. Процесуальні норми Кодексу України про адміністративні правопорушення визначають підвідомчість органам і підрозділам Держприкордонслужби України розгляду справ про адміністративні міграційні правопорушення, а також повноваження їх посадових осіб щодо застосування заходів забезпечення у таких справах. Законодавча практика, що безпосередньо пов'язана з процесуальною діяльністю Держприкордонслужби України в протидії нелегальній міграції, характеризується двома основними тенденціями. По-перше, відзначається суттєвий взаємозв'язок двох видів адміністративних проваджень – адміністративного судочинства та провадження у справах про адміністративні правопорушення. По-друге, законодавець і надалі розглядає адміністративне законодавство як інструмент впливу на міграційну ситуацію.

11. Повноваження Держприкордонслужби України в адміністративних провадженнях щодо застосування примусового повернення та примусового видворення іноземців й осіб без громадянства є юрисдикційними за своєю процесуальною природою та взаємопов'язаними відповідно до правового регулювання. Рішення про примусове повернення приймається з метою забезпечення подання позову до адміністративного суду про примусове видворення з України, а не лише в результаті наявності матеріальних підстав, визначених законом, які не пов'язані з наявністю спору (суперечки). Практика прийняття різних рішень в одній справі адміністративним та судовим органами, спрямованих на позбавлення іноземця (апатрида) можливості подальшого перебування на території держави, не сприяє ефективній протидії нелегальній міграції. Посадові особи органів охорони державного кордону повинні отримати повноваження застосовувати примусове повернення чи звертатися до адміністративного суду з позовною заявою про примусове видворення нелегального мігранта. Відповідним чином повинна скеровува-

тися діяльність адміністративних судів з прийняття рішень у такій категорії справ на основі оцінки правомірності перебування мігранта на території країни. Це не виключає можливості судового контролю за здійсненням органами охорони державного кордону своїх дискреційних повноважень у процесі адміністративного судочинства із застосування стандарту репресивного правового захисту.

На стадії виконання рішень про примусове видворення військовослужбовці Держприкордонслужби України вирішують загальні завдання, що характерні для цього адміністративного провадження, та специфічні, спрямовані на забезпечення перетинання державного кордону іноземцем чи особою без громадянства, підданого примусовому видворенню.

12. Здійснення органами Держприкордонслужби України реадмісії характеризується взаємним впливом міжнародного і національного права. Основу реадмісійної діяльності складають двосторонні міжнародні угоди про приймання і передавання фізичних осіб, імплементація яких здійснюється в актах адміністративного законодавства – законах і підзаконних, у тому числі, відомчих нормативних актах. Регулювання діяльності щодо практичного втілення угод про реадмісію має виражений адміністративно-правовий характер, оскільки зумовлено необхідністю визначення повноважень компетентних органів та застосування заходів адміністративного примусу. Поняття «реалізація міжнародних угод» є найбільш доцільним за своїм змістом для пояснення діяльності Держприкордонслужби України в процедурах реадмісії (прискореної і транзитної) на засадах взаємодії з іншими, уповноваженими на ці дії органами.

13. Як асоціальне фонове явище нелегальна міграція спричиняє супутні суспільно небезпечні правопорушення. Її детермінація перебуває в постійному динамічному розвитку й характеризується чинниками, що зумовлюють загальні процеси переміщення осіб через державні кордони. У вчиненні міграційних правопорушень визначальними слід визнавати морально-психологічні особливості окремої людини, яка вдається до незаконного перетинання кордону або порушує встановлений міграційний режим.

14. Віктимні особливості нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції Держприкордонслужби України, повинні отримати своє нормативне закріплення з метою визначення підстав звільнення від адміністративної відповідальності. Не повинні підлягати відповідальності такі категорії осіб: іноземці та особи без громадянства, які стали потерпілими від злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, та вчинили незаконне перетинання або спробу незаконного перетинання державного кордону України; потерпілі від злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, які вчинили порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, перетинання або спробу перетинання неконтрольованої ділянки державного

кордону або лінії зіткнення в районах проведення спеціальних (антитерористичних, військових) операцій.

15. Латентність нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції Держприкордонслужби України, є властивістю адміністративних деліктів, пов'язаних з незаконним в'їздом та перебуванням на території країни мігрантів, які залишилися невиявленими, або неврахованими в діяльності органів охорони державного кордону України та суміжних держав. У діяльності органів Держприкордонслужби України слід виділяти дві категорії суб'єктивних чинників, що впливають на латентність нелегальної міграції: ті, що пов'язані з правопорушником (бажання мігранта, всупереч установленим вимогам, залишитися на території країни; намагання як порушником, так і особою, яка йому сприяє, приховати незаконне перетинання кордону); ті, що стосуються посадової особи органу чи підрозділу охорони державного кордону (внесення неправдивих відомостей про перетин державного кордону України до баз даних; фізична і психологічна втомленість унаслідок значного навантаження; недостатня фахова підготовка з виявлення міграційних правопорушень). Об'єктивні чинники стосуються простору, середовища, обстановки, умов, в яких вчиняються міграційні протиправні дії (існування неконтрольованих ділянок державного кордону; значний пасажиро-транспортний потік та необхідність швидкої перевірки паспортних документів у осіб, які перетинають державний кордон; несприятливі погодні умови для організації спостереження в прикордонному просторі; характеристики рельєфу й особливості місцевості, де проходить кордон).

16. Ідентифікація в міграційній сфері передусім спрямована на встановлення особи – людини, яка перетинає чи має намір перетнути державний кордон (державні кордони). Саме тому набувають поширення в ідентифікаційних процедурах технології на основі біометричних даних, фіксація та використання яких отримує поступове запровадження в поєднанні з традиційними способами прикордонного контролю. Ідентифікаційна діяльність, яка відбувається в пунктах пропуску через державний кордон України або контрольних пунктах в'їзду–виїзду, характеризується вираженим профілактичним призначенням із спрямованістю на попередження в'їзду на територію України небажаних осіб. Інший вид ідентифікації, що здійснюється органами охорони державного кордону, має постделіктний характер і пов'язаний з припиненням незаконного стану – перебування на території держави нелегального мігранта. Ідентифікаційні процедури в такому разі фактично стають умовами для здійснення примусового видворення та реадмісії (приймання–передавання осіб).

17. Контроль за в'їздом і перебуванням в Україні іноземців та осіб без громадянства як частина попереджувальної міграційної політики на загальнонаціональному рівні поєднується із комплексним застосуванням системи заходів з метою забезпечення недоторканності державного кордону України,

що переважно локалізовані прикордонним простором та можуть здійснюватися поза пунктами пропуску. У зв'язку з цим профілактика нелегальної міграції організована також у процесі охорони кордону та реалізується на прикордонному рівні.

18. Використання найбільш доцільних і правомірних заходів запобіжного впливу пов'язано з визначенням науково обґрунтованої системи форм профілактики правопорушень, розгорнута структурна характеристика яких у діяльності Держприкордонслужби України з протидії нелегальній міграції охоплюються двома основними блоками: процесуальним та оперативно-службовим. Їх вирізняє спеціальна профілактична спрямованість попередження негативних міграційних проявів відповідно до особливостей охорони державного кордону.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Мота А. Ф. Діяльність Державної прикордонної служби України з протидії нелегальній міграції (адміністративно-правовий аспект): монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2018. 492 с.

Буханевич О. М., Михеєнко М. М. Монографічне дослідження діяльності Державної прикордонної служби України щодо протидії нелегальній міграції. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3–4. С. 396–399. (рецензія на монографію).

Середа В. В. Правоохоронці у протидії нелегальній міграції (рецензія на монографію Моти А. Ф. «Діяльність Державної прикордонної служби України з протидії нелегальній міграції (адміністративно-правовий аспект)»). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 327–330.

2. Мота А. Ф. Історичні аспекти розвитку процесуальних повноважень Державної прикордонної служби України в протидії адміністративним правопорушенням. *Університетські наукові записки*. 2007. № 4. С. 289–295.

3. Мота А. Ф. Повноваження Державної прикордонної служби України в протидії правопорушенням: процесуальні аспекти. *Університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 216–219.

4. Мота А. Ф. Боротьба з контрабандою в діяльності Державної прикордонної служби України: організаційно-правові та процесуальні аспекти. *Форум права*. 2008. № 3. С. 374–379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_3_54.

5. Мота А. Ф. Адміністративно-правове регулювання затримання незаконних мігрантів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка: Наук.-теорет. журнал*. 2012. Спец. вип. № 5. С. 174–180.

6. Мота А. Ф. Дотримання прав людини в оперативно-службовій діяльності Державної прикордонної служби України. *Публічне право*. 2014. № 2 (14). С. 156–162.

7. Мота А. Ф. Співвідношення норм адміністративного та кримінального права, що встановлюють відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. *Соціологія права: наук.-практ. журнал*. 2015. № 3–4 (14–15). С. 176–180.

8. Мота А. Ф. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні державного кордону України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Юрид. науки». 2015. № 825. С. 48–53.

9. Mota A., Nediukha M., Kabachynskiy M. Regulatory and legal control over the enforcement proceedings conducted by the bodies of the State Border Guard Service of Ukraine in the cases of illegal migrants' administrative offenses. *The World of Politics, Society, Geography*. Year I, Issue 1, 2016. P. 136–140.

10. Мота А. Ф. Адміністративно-правова характеристика нелегальної міграції як об'єкта протидії органами Державної прикордонної служби України. *Eurasian Academic Research Journal*. 2016. № 2 (02). С. 59–61.

11. Mota A. The implementation of International readmission agreements by the Border Guard of Poland and Ukraine. *Gubernaculum et Administratio. Zeszyty Naukowe Instytutu Administracji Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie*. 2016. № 2 (14). S. 189–194.

12. Мота А. Ф. Діяльність Державної прикордонної служби України щодо перевірки підтвердження достатнього фінансового забезпечення іноземців та осіб без громадянства. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 145–152.

13. Мота А. Ф. Класифікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з нелегальною міграцією, протидію яким віднесено до повноважень Державної прикордонної служби України. *Наукові праці МАУП*. Вип. 52 (1–2017). Юрид. науки. 2017. С. 59–67.

14. Герц А. А., Недюха М. П., Мота А. Ф. Детермінанти нелегальної міграції, протидію якій віднесено до компетенції органів Державної прикордонної служби України. *Південноукраїнський правничий часопис*: наук. журнал. 2017. № 1. С. 10–13.

15. Мота А. Ф. Недодержання іноземцями та особами без громадянства встановленого порядку реєстрації або порушення встановленого терміну перебування в Україні, виявлені в пунктах пропуску через державний кордон України: Особливості юридичного складу. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Юрид. науки: електрон. наук. вид. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_1_13.

16. Мота А. Ф. Взаємодія Державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами в протидії нелегальній міграції. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб наук. пр. Харків: Право, 2017. Вип. 33. С. 97–107.

17. Мота А. Ф. Прикордонний контроль та його значення в протидії нелегальній міграції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Юрид. науки». 2017. № 861. С. 304–311.

18. Мота А. Ф. Протидія нелегальній міграції на шляхах морського сполучення: стан та перспективи удосконалення. *Lex portus: Юрид. наук. журнал*. 2017. № 4 (6). С. 86–96.

19. Мота А. Ф. Реєстрація іноземців та осіб без громадянства: застосування в кваліфікації адміністративних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Юрид. науки». 2017. № 865. С. 290–295.

20. Мота А. Ф. Адміністративно-правові засади режиму тримання нелегальних мігрантів у місцях, визначених Державною прикордонною службою України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Юрид. науки». 2017. № 884. С. 155–162.

21. Мота А. Ф. Адміністративно-правовий механізм ідентифікації нелегальних мігрантів, які виявляються органами Державної прикордонної служби України. *Право України*. 2018. № 1. С. 184–195.

22. Мота А. Ф. Адміністративно-правовий статус органів та підрозділів Державної прикордонної служби України, призначених для протидії нелегальній міграції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Юрид. науки: електрон. наук. вид. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2018_2_5.

23. Мота А. Ф. Віктимні особливості нелегальної міграції, протидію якій здійснює Державна прикордонна служба. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Сер.: «Юрид. науки». 2018. № 3 (8). С. 40–47.

24. Мота А. Адміністративно-процесуальні повноваження органів Державної прикордонної служби України з примусового повернення і видворення нелегальних мігрантів. *Право України*. 2018. № 11. С. 151–168.

25. Мота А. Ф. Законодавство про державний кордон в адміністративно-правовому механізмі протидії нелегальній міграції: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 4 (22). С. 46–53.

26. Мота А. Ф. Латентність адміністративних міграційних деліктів, протидію яким віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Svazek 5. 5 vydání. S. 144–152.

27. Мота А. Ф. Миграционное принуждение в деятельности Государственной пограничной службы Украины. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Юрид. науки: електрон. наук. вид. 2018. Вип. 3. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/visnik_3_2018_ur.pdf.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

28. Мота А. Ф. Заходи адміністративного примусу, що застосовуються Державною прикордонною службою України у протидії незаконній міграції. *Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28–29 квіт. 2004 р.). Зб. наук. пр. В 2 ч. Київ: Нац. акад. упр., 2004. Ч. 2. С. 36–41.

29. Мота А. Ф. Розвиток законодавства про відповідальність за незаконне перетинання державного кордону України. *Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7–8 квіт. 2006 р.). Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. С. 148–151.

30. Мота А. Ф. Використання Шенгенської інформаційної системи в організації охорони державного кордону країнами Європейського Союзу. *Проблеми теорії та практики реалізації правоохоронних функцій в охороні державного кордону України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 22–23 листоп. 2007 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2007. С. 104–106.

31. Мота А. Ф. Правові основи діяльності відділу прикордонної служби. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. [сер.: Юрид. науки], (Хмельницький, 20 листоп. 2009 р.). Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2009. С. 59–60.

32. Мота А. Ф. Співвідношення норм Закону України «Про прикордонний контроль» та Кодексу Шенгенських кордонів. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. [сер.: Юрид. науки], (Хмельницький, 24 листоп. 2010 р.). Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2010. № 2. С. 105–108.

33. Мота А. Ф. Відомча регламентація діяльності Державної прикордонної служби України в протидії адміністративним правопорушенням. *Прикордонна служба в Україні: історія, сучасність і перспективи розвитку*: тези наук.-практ. конф. (Хмельницький, 12 трав. 2011 р.). Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2011. С. 45–46.

34. Мота А. Ф. Конституційні засади діяльності Державної прикордонної служби України. *Конституційні засади державного управління та місцевого самоврядування в Україні*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченій 15-й річниці прийняття Конституції України (Хмельницький, 17 черв. 2011 р.). Хмельницький: Хмельницьк. ун-т упр. та права, 2011. С. 140–142.

35. Василик Ю. Б., Мота А. Ф. Особливості виконання рішень про притягнення до відповідальності перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. за результ. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 14–15 черв. 2012 р.). Хмельницький: Хмельницьк. ун-т упр. та права, 2012. С. 248–253.

36. Мота А. Ф. Стандарти Європейського Союзу в охороні державних кордонів та застосування їх для удосконалення законодавства України. *Інтегроване управління кордонами. Теорія і практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21–22 трав. 2013 р.). Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2013. С. 128–129.

37. Мота А. Ф. Административно-правовое регулирование погранично-представительской деятельности. *Обеспечение пограничной безопасности и охрана Государственной границы Республики Беларусь: теория и практика*: матеріали 5-й науч.-практ. конф. В 3 ч. Ч. 1. Минск: ГУО «ИПС РБ», 2015. С. 52–55.

38. Мота А. Ф. Можливості збройних формувань у протидії нелегальній міграції (організаційно-правові аспекти). *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*: тези VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 10 груд. 2015 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2015. С. 156–157.

39. Мота А. Ф. Адміністративно-правове регулювання проходження військової служби в Державній прикордонній службі України під час особливого періоду. *Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»*: тези доп. Всеукр. форуму вчених-адміністративістів, м. Запоріжжя, 21 квіт. 2016 р. За заг. ред. Т. О. Коломєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. С. 236–238.

40. Мота А. Ф. Историко-правові аспекти участі органів прикордонної охорони в примусових виселеннях (40-і роки ХХ століття). *Правове регулювання переміщень населення (міграції, депортації, трансфери, проблеми біженців): історія і сучасність*: матер. П'ятої Всеукр. наук.-теорет. Інтернет-конференції. Наук. інтернет-конференції. Вип. 5. ІНПП НУ «Львівська політехніка». Львів: Ліга-Прес, 2016. С. 40–43. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B09bXiLZh58qR0ImT01LaGhBSm8/view>.

41. Мота А. Ф. Адміністративно-правове регулювання застосування реадмісії органами охорони державного кордону України. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 12 жовт. 2016 р.). Одеса: ОДУВС, 2016. С. 42–43.

42. Мота А. Ф. Административно-правовые режимы в пограничном пространстве и их значение для предупреждения нелегальной миграции. *Актуальные проблемы обеспечения пограничной безопасности*: матеріали

Междунар. заочної науч.-практ. конф. ГУО «Інститут пограничної служби Республіки Беларусь». Мінск: ГУО «ІПС РБ», 2017. С. 336–339.

43. Мота А. Ф. Оперативно-розшукові підрозділи Державної прикордонної служби України як суб'єкти протидії нелегальній міграції. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 берез. 2017 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 865–867.

44. Мота А. Ф. Невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства: юридична характеристика правопорушення. *Адміністративне право і процес: історія, сучасність, перспективи розвитку*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 24 берез. 2017 р.). Кривий Ріг: Донецьк. юрид. ін-т МВС України, 2017. С. 119–122.

45. Мота А. Ф. Діяльність Державної прикордонної служби України щодо забезпечення міграційної політики. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України*: тези X Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 листоп. 2017 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 211–212.

46. Мота А. Ф. Забезпечення органами Державної прикордонної служби України права на притулок. *Захист прав людини і основоположних свобод як життєво важлива основа всеохоплюючої безпеки в Європі*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Гельсінського документа 1992 року «Виклик часу перемін» (Дніпро, 7 груд. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 112–114.

47. Мота А. Ф. Концептуальні засади діяльності Державної прикордонної служби України у контексті євроінтеграції. *Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку*: матер. Всеукр. наук. конф., (Одеса, 12 груд. 2017 р.). Одеса: ОДУВС, 2017. С. 29–31.

48. Мота А. Ф. Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України. *Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 берез. 2018 р.). Харків: Нац. акад. Нац. гвардії України, 2018. С. 70–72.

49. Мота А. Ф. Протидія нелегальній міграції як функція Державної прикордонної служби України. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. II Міжнар. наук.-практ. симпозіуму (Івано-Франківськ, 16–17 берез. 2018 р.). Івано-Франківськ: Ред.-вид. від. Ун-ту Короля Данила, 2018. С. 98–102.

50. Мота А. Ф. Попередження нелегальної міграції на глобальному міжнародному рівні. *Міжнародно-правовий захист прав трудящих мігрантів в контексті сучасної міграційної політики*: матер. II-ї міжнар. наук.-

практ. інтернет-конф., (Ірпінь, 25 жовт. 2018 р.). Ірпінь, УДФС України, 2018. С. 58–60.

51. Мота А. Ф. Запобігання нелегальній міграції в європейському регіоні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Консультація. місія Європейського Союзу. Харків, 2018. С. 68–70.

52. Мота А. Ф. Практичні аспекти діяльності Державної прикордонної служби та взаємодії з іншими органами сектору безпеки і оборони в протидії міграційним загрозам. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України*: матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 листоп. 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2018. С. 370–371.

АНОТАЦІЯ

Мота А. Ф. Теорія і практика протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України: адміністративно-правовий аспект. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019.

Дисертація присвячена теоретичному дослідженню особливостей протидії нелегальній міграції й науковому пошуку практичного удосконалення діяльності Державної прикордонної служби щодо розв’язання міграційних проблем за сучасних умов охорони державного кордону України. Системно аналізуються доктринальні підходи адміністративного права, положення національного й закордонного законодавства, специфіка його реалізації для обґрунтування пропозицій і опрацювання висновків стосовно правового регулювання у сфері міграції та забезпечення прикордонної безпеки. Розкрито соціальну зумовленість протидії нелегальній міграції в охороні державних кордонів відповідно до ретроспективи становлення прикордонної служби, необхідності і доцільності такої діяльності у різних суспільно-політичних формаціях. Здійснено аналіз правового регулювання протидії нелегальній міграції в Україні. Запропоновано розуміння нелегальної міграції як асоціального явища, що становить об’єкт протидії органами охорони державного кордону. Протидія нелегальній міграції розглядається в правоохоронному, профілактичному і правозахисному значенні. Виокремлено організаційні структури протидії нелегальній міграції у складі Державної прикордонної служби України. Проаналізовано їх взаємодію з іншими суб’єктами протидії нелегальній міграції.

З'ясовано особливості застосування адміністративного примусу в діяльності з протидії нелегальній міграції органами Державної прикордонної служби України. Досліджується адміністративно-процесуальна діяльність у справах про адміністративні правопорушення нелегальних мігрантів, провадженні з примусового повернення і видворення іноземців (осіб без громадянства), проведенні реадмісії.

Встановлено детермінанти нелегальної міграції, охарактеризовано віктимність і латентність міграційних правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України. Проаналізовано ідентифікацію нелегальних мігрантів, які виявляються в оперативно-службовій діяльності з охорони державного кордону. Здійснено характеристику профілактики нелегальної міграції органами Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: нелегальна міграція, прикордонна служба, протидія, адміністративне провадження, примус, іноземці, особи без громадянства, кордон, профілактика, реадмісія.

АННОТАЦІЯ

Мота А. Ф. Теория и практика противодействия нелегальной миграции органами Государственной пограничной службы Украины: административно-правовой аспект. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2019.

Диссертация посвящена теоретическому исследованию особенностей противодействия нелегальной миграции и научному поиску практического совершенствования деятельности Государственной пограничной службы по решению миграционных проблем в современных условиях охраны государственной границы Украины. Системно анализируются доктринальные подходы административного права, положения национального и зарубежного законодательства, специфика его реализации для обоснования предложений и выводов относительно правового регулирования в сфере миграции и обеспечения пограничной безопасности. Раскрыта социальная обусловленность противодействия нелегальной миграции в охране государственных границ в соответствии с ретроспективой становления пограничной службы, необходимостью и целесообразностью такой деятельности в различных общественно-политических формациях. Осуществлен анализ правового регулирования противодействия нелегальной миграции в Украине. Акцентировано внимание на идеологии интегрированного управления границами, которая являет-

ся основой адаптация ряда положений европейского опыта в охране государственной границы Украины.

Предложено понимание нелегальной миграции как асоциального явления, составляющего объект противодействия органами охраны государственной границы. Противодействие нелегальной миграции рассматривается в правоохранительном, профилактическом и правозащитном смысле. Выделены организационные структуры противодействия нелегальной миграции в составе Государственной пограничной службы Украины и проанализировано их взаимодействие с другими субъектами. Осуществлен анализ системы мест временного содержания в Государственной пограничной службе Украины, предназначенных для административного задержания нелегальных мигрантов. Режим содержания нелегальных мигрантов рассматривается как составляющая миграционного режима, введенного в местах временного содержания для безопасности содержания задержанных лиц, исходя из необходимости их локализации.

Установлены особенности применения административного принуждения в деятельности по противодействию нелегальной миграции органами Государственной пограничной службы Украины. Охарактеризованы понимание и назначение регистрации в регулировании миграционных процессов. Предложен термин «административно-миграционное принуждение» для обозначения мер, направленных на устранение возможности пребывания на территории государства нежелательного лица.

Исследуется процессуальная деятельность органов Государственной пограничной службы Украины по делам об административных правонарушениях нелегальных мигрантов. Рассматриваются порядок и условия применения принудительного возвращения и принудительного выдворения иностранцев (лиц без гражданства). Практическое воплощение соглашений о реадмиссии связывается с осуществлением органами (подразделениями) охраны государственной границы взаимодействия, юрисдикционных и обеспечивающих полномочий.

Установлено детерминанты нелегальной миграции и ее значение как специального фонового явления для общественно опасных правонарушений. Охарактеризованы виктимность и латентность миграционных правонарушений, противодействие которым отнесено к компетенции Государственной пограничной службы Украины.

Проанализирована деятельность по идентификации нелегальных мигрантов, которые выявлены в процессе охраны государственной границы. Установлены виды идентификационной деятельности Государственной пограничной службы Украины.

Осуществлено характеристику профилактики нелегальной миграции органами Государственной пограничной службы Украины. Обоснована система форм профилактики правонарушений по противодействию нелегаль-

ной миграции, которая предусматривает процессуальный и оперативно-служебный блоки.

Ключевые слова: нелегальная миграция, пограничная служба, противодействие, административное производство, принуждение, иностранцы, лица без гражданства, граница, профилактика, реадмиссия.

SUMMARY

Mota A. The theory and practice of counteraction illegal migration by bodies of the State Border Guard Service of Ukraine: the administrative-legal aspect. – *Manuscript copyright.*

The thesis for the degree of Doctor of Law, speciality 12.00.07 administrative law and process; finance law; information law. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2019.

The dissertation is devoted to theoretical research of peculiarities of counteraction to illegal migration and scientific search for practical improvement of activity of the State Border Guard Service in solving migration problems under the current conditions of protection of the state border of Ukraine. The doctrinal approaches of administrative law, the provisions of national and foreign legislation, the specifics of its implementation to substantiate the proposals and elaborate conclusions on legal regulation in the field of migration and the provision of border security are systematically analyzed. The social precondition of counteraction to illegal migration in the protection of state borders in accordance with the retrospective of the establishment of the border service, the necessity and expediency of such activities in various socio-political formations is disclosed. Legal regulation of counteraction to illegal migration in Ukraine has been analyzed. Understanding illegal migration as an antisocial phenomenon, which is an object of counteraction to the authorities of the state border guard is proposed. Counteraction to illegal migration is considered in the law-enforcement, preventive and human-rights meanings. Organizational structures for counteraction to illegal migration are identified as part of the State Border Guard Service of Ukraine. Their interaction with other actors to counteract illegal migration has been analyzed.

The features of the application of administrative compulsion in counteraction to illegal migration by the bodies of the State Border Guard Service of Ukraine have been clarified. Administrative-procedural activity in cases on administrative offences of illegal migrants, proceedings for the forced return and expulsion of foreigners (stateless persons), conduct of readmission investigated.

Determinants of illegal migration have been established, victimization and latency of migratory offences, the counteraction of which is attributed to the competence of the State Border Guard Service of Ukraine is characterized. The identification of illegal migrants, which are detected in operational-service activities on

the protection of the state border, has been analyzed. Characteristics of the prevention of illegal migration by the bodies of the State Border Guard Service of Ukraine are carried out.

Key words: illegal migration, border service, counteraction, administrative proceedings, compulsion, foreigners, stateless persons, border, prevention, readmission.

Підписано до друку 26.09.2019. Формат 60×84/16.
Умов. друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим. Замов. № 734 ОД.
Видавництво Національної академії ДПСУ